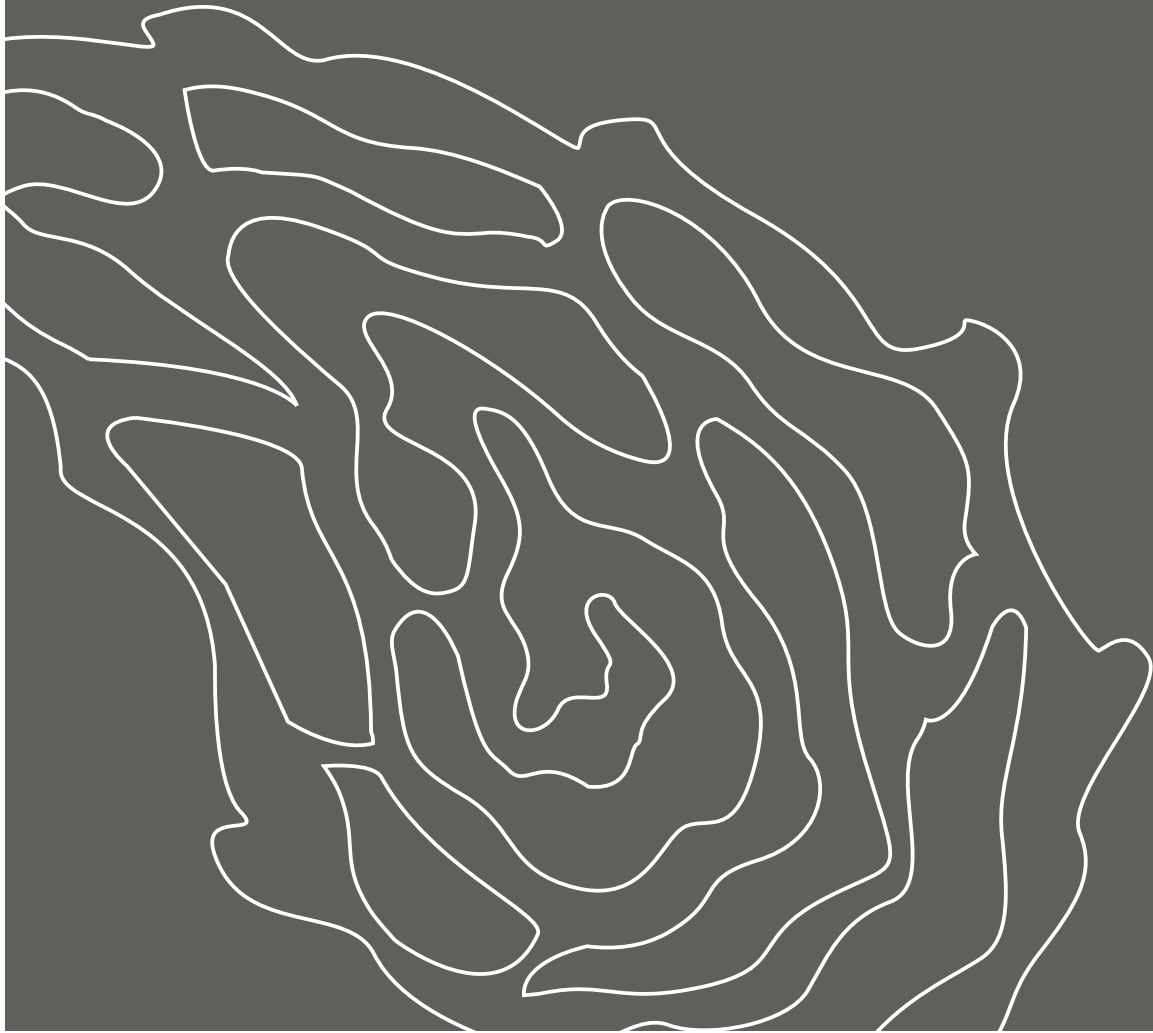

Vidensformidling, kvalitetssikring og fokus på gråzoneproblemer

– en beretning om NDU i 2007

NDU info

Udgivet af det landsdækkende Netværk vedrørende
Domfældte Udviklingshæmmede (NDU)

Region Midtjylland er driftsherre for NDU

VISO finansierer NDU's aktiviteter

NDU
Engtoften 5
8260 Viby J.

Redaktion:
Netværkskoordinator
cand.scient.pol.
Lars Sandberg (ansv.)
Lars.Sandberg@ps.rm.dk
8728 8103

Produktion og tryk
Grafisk Service,
3450-08-07
Region Midtjylland
Oplag: 1.400

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Januar 2008

ISSN 1901-2101

Indhold

Forord → 4

NDU er et landsdækkende vidensnetværk
under VISO → 5

NDU opsamler og formidler viden
og praksiserfaringer → 7

Presse: Flere får stemplet »strafuegnet«
– men hvor skal de være? → 13

Presse: Oversigt over hovedparten af de
indslag, der var i medierne og fagpressen → 15

NDU bidrager til kvalitetssikring og
metodeudvikling → 17

NDU fokuserer på gråzoner
og grænseflader → 19

NDU er også på banen i 2008 → 21

Forord

To velbesøgte konferencer, tre ambitiøse efteruddannelsesforløb, fire omfattende undersøgelser, seks publikationer og pæn bevågenhed fra de elektroniske og skrevne medier.

Jo, 2007 var et travlt år for det landsdækkende Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede (NDU).

Behovet for at opsamle og formidle viden på området viste sig at være større end nogensinde.

Det hænger især sammen med den udvikling, som har fundet sted i de seneste år i forhold til disse intellektuelt dårligt fungerende kriminelle.

Gruppen er nemlig vokset markant og har tydeligt ændret karakter, da lettere udviklingshæmmede og sent udviklede borgere i stadig større omfang får foranstaltningsdomme i stedet for fængselsstraf o.l.

Deres funktionsniveau, kriminelle handlinger og ofte problematiske adfærd stiller store og nye krav til den faglige indsats. Adfærden kan skyldes person-

lighedsforstyrrelser, afvigende seksualdrift, massiv omsorgssvigt, misbrug af stoffer og alkohol mv.

Og det gør ikke området mindre udviklet, at gråzonen mellem straffeloven og serviceloven fortsat eksisterer, og at der anes opstartsproblemer efter opgave- og strukturreformen.

Derfor står de sociale instanser over for en betydelig udfordring. Det gælder bo- og beskæftigelsestilbuddene, hvoraf de fleste hører til i regionerne. Og det gælder kommunerne, som har fået ansvaret for det kriminalpræventive tilsyn og de løbende risikovurderinger.

Udviklingen har også været mærkbar for politiet, anklagemyndigheden og domstolene.

Så NDU havde rigeligt at tage fat på i årets løb - og får givetvis også sit at bidrage til i 2008. Det beretter denne publikation om, hvor der indledes med nogle facts om netværket.

NDU's vidensteam ønsker læserne god fornøjelse!

- *Elisabeth Bakkensen, Botilbuddet Hedegaard, Skjern*
- *Dorrit Brandt, Handicapvirksomheden, Region Hovedstaden*
- *Anna Lise Bredahl, Fuglekær Udviklingscenter, Region Syddanmark*
- *Anders Christensen, Østruplund, Region Syddanmark*
- *Poul Erik Hansen, Grønnebæk, Region Syddanmark*
- *Heines Marker, Nørholm Kollegiet, Region Midtjylland*
- *Klavs Persson, Sødisebakke, Region Nordjylland*
- *Merete Schrøder, Kofoedsminde, Region Sjælland*

*/Lars Sandberg
NDU's sekretariat
Region Midtjylland*

NDU er et landsdækkende vidensnetværk under VISO

Yngst og billigst. NDU blev oprettet af amterne og kom for alvor i gang medio 2005. Budgettet på 1,2 mio. kr. pr. år ligger klart under, hvad de øvrige landsdækkende videnscentre, -netværk og -teams på handicapområdet råder over. Opsamling og formidling af viden udgør den vigtigste af opgaverne. Disse er fastsat i en kontrakt indgået af Region Midtjylland og VISO, som er henholdsvis driftsherre og opdragsgiver.

Et netværk, der kunne udvikle og formidle højt specialiseret viden og praksiserfaringer på et komplekst og udgiftstungt område. Dét er kort fortalt, hvad amterne, Frederiksberg og Københavns kommuner ønskede, da de 1. januar 2004 oprettede NDU.

Der skulle dog gå halvandet år før netværket rigtig kom i gang. Og yderligere halvandet år senere overgik NDU i forbindelse med opgave- og strukturreformen til Region Midtjylland, der blev driftsherre. Og VISO fik rollen som opdragsgiver.

Netværkets tilblivelseshistorie og videre færd er beskrevet i punktform på næste side.

VISO og Region Midtjylland aftalte i efteråret 2006 at lade NDU videreføre sit hidtidige arbejde med:

- Opsamling og formidling af viden
- Kvalitetssikring og metodeudvikling
- Fokus på problemer i gråzonen mellem straffeloven og serviceloven
- HK-assistent Connie Brorsen (knap 10 timer pr. uge)
- Studentermedhjælper, stud.mag., Anne Kamille Klausen (15 timer pr. uge)
- Praktikant, stud.scient.pol., Martin Juhl Mikkelsen (godt 25 timer pr. uge fra februar til medio juni)
- Netværkskoordinator, cand.scient.pol., Lars Sandberg (37 timer pr. uge)

Opgaverne varetages primært af sekretariatet. Budgettet, der er på 1,2 mio. kr., finansieres af VISO. Ingen af de øvrige landsdækkende videnscentre, -netværk og -teams på handicapområdet råder tilnærmelsesvist over et så lavt budget.

Sekretariatet har kontorer på Engtoften i Århus, hvor også andre handicapaktører har til huse, heriblandt Vidensteamet vedrørende psykisk handicappede og senhjerneskadede med problemskabende adfærd.

I 2007 bestod sekretariatet af:

Sekretariatet har løbende kontakt til et tværfagligt vidensteam af erfarne forstandere, afdelingsledere, socialkonsulenter og jurister i regionerne. På fire årlige heldagsmøder koordinerer og styrer vidensteamet og sekretariatet retningen og fremdriften i netværkets arbejde, der kan involvere mange forskellige aktører.

Herudover trækker sekretariatet på sine mange kontakter i regionerne, kommunerne, ministerierne, handicaporganisationerne, anklagemyndigheden, politiet, m.fl.

Endelig drøfter sekretariatet og voksen-socialafdelingen i Region Midtjylland jævnligt forskellige forhold vedrørende netværkets drift, ligesom der også afholdes møder med VISO.

NDU's historie

2001 - 2004

- Amtsborgmestrene beslutter den 5. december 2001 at nedlægge specialkonsulentordningerne for udviklingshæmmede, bevægelseshandicappede, hørehæmmede/døvblevne og blinde med udgangen af 2002. Det sker efter en udredning fra Udviklingscenter for Specialrådgivning og en høringsrunde. Beslutningen forudsætter, at der dannes landsdækkende vidensnetværk, som skal udvikle og formidle højt specialiseret viden og erfaringer i forhold til bl.a. arbejdet med domfældte udviklingshæmmede.
- Amtsrådsforeningen (ARF) udgiver i maj 2003 *Statusrapport om amternes arbejde med domfældte udviklingshæmmede*, der anbefaler etableringen af et vidensnetværk.
- Amterne, Frederiksberg og Københavns kommuner opretter NDU pr. 1. januar 2004, godkender et kommissorium, udpeger et net af kontaktpersoner, nedsætter et tværfagligt vidensteam, ansætter en netværkskoordinator i en sekretariatsfunktion i Ringkjøbing Amt og finansierer i fællesskab driftsudgifterne. NDU refererer til ARF's kreds af socialdirektører, der mødes i temagruppen vedrørende handicappede.
- Sekretariatet skriver ud fra kommissoriet og et opstartsseminar den 1. marts 2004 et arbejdsgrundlag for 2004-2005. På seminaret deltager 50 repræsentanter for amterne og de to store kommuner i hovedstaden, ARF, KL, SL, UFC Handicap, LEV, Center for Ligebehandling af Handicappede, Socialt Udviklingscenter SUS, Styrelsen for Social Service, Udviklingscenter for Specialrådgivning, Kriminalforsorgen og Rigsadvokaten.

2005-2006

- Amterne beslutter efter blandt andet et direktørskifte at overføre sekretariatsfunktionen fra Ringkjøbing Amt til Århus Amt med virkning fra 1. januar 2005.
- Århus Amt ansætter 1. april 2005 en ny netværkskoordinator i sekretariatet, der placeres på Sølund i Skanderborg dør om dør med Vidensteamet vedrørende psykisk handicappede og senhjerneskadede med problemskabende adfærd.
- NDU's vidensteam beslutter den 27. maj 2005, at arbejdsgrundlaget for 2004-2005 foreløbigt skal række frem til udgangen af 2006.

2007 - 2008

- Region Midtjylland og VISO indgår i efteråret 2006 kontrakt om NDU's drift og budget fra 1. januar 2007, hvor regionen bliver driftsherre i forbindelse med opgave- og strukturreformen. Regionen og NDU foreslår VISO at udvide budgettet og opgaveporteføljen, så NDU blandt andet kan blive mere orienteret mod kommunerne, men det aftales at flytte drøftelsen heraf til 2007.
- Region Midtjylland og NDU fremsætter forslagene på ny i april og oktober 2007. VISO meddeler, at netværkets virke givetvis skal ses i sammenhæng med den forestående rekonstruktion af vidensdelen i VISO - og forudsætter måske en drøftelse med KL.
- NDU har i løbet af 2007 kontakt med knap 70 af landets 98 kommuner.
- NDU udsender fra december 2005 til december 2007 ti publikationer, heraf udgives to af Danske Regioner, afholder seks konferencer og temadage med over 500 deltagere, skriver en satspuljeansøgning til et projekt om udvikling af komplementære metoder til risikovurdering, færdiglaver tre store undersøgelser, arrangerer tre modulopbyggede efteruddannelsesforløb for 105 fagpersoner fra hele landet og afvikler cirka 40 interviews.

NDU opsamler og formidler viden og praksiserfaringer

Hovedopgaven. NDU forsøger at blive klogere på de udfordringer, problemstillinger og løsningsmodeller, som findes på området. Og formidler denne viden via beretninger, *NDU-nyt*, undersøgelser, nyhedsmails, efteruddannelsesforløb, hjemmesiden, arbejdsseminarer og temadage. Målgruppen er primært de mange forskellige fagfolk, der arbejder med sigtede og domfældte udviklingshæmmede: Lige fra den nyansatte pædagogmedhjælper til den erfarne jurist hos Rigsadvokaten.

NDU's sekretariat har indsamlet bunker af kvalitative og kvantitative data. I 2006 og 2007 blev der gennemført omkring 40 interviews og tre større undersøgelser. Stof til artikler, oplæg og publikationer skorter det således ikke på.

En del af datamaterialet blev bearbejdet og formidlet ad forskellige kanaler i løbet af året.

Beretningen for 2006

Publikationen *Viden om domfældte udviklingshæmmede – en beretning om NDU i 2006* (januar 2007) gjorde status over netværkets hidtidige virke. Den viste, at anden halvdel af 2005 slet og ret var gået med at kickstarte NDU, mens 2006 blev brugt til at konsolidere og i nogen grad videreudvikle netværket.

Højdepunkterne i 2006 var:

- NDU's første modulopbyggede efteruddannelsesforløb for 35 fagpersoner
- Temadagen om et vidensnetværk for 60 samrådsmedlemmer

- Temadagen om den norske særforanstaltning 'tvungen omsorg' for 50 fagpersoner
- Publikationen *Kvalitet og retssikkerhed i arbejdet med domfældte udviklingshæmmede – vejledende standarder*, som NDU og Danske Regioner udsendte i september – forud var gået to arbejdsseminarer for 60 særligt udvalgte videnspersoner
- Satspuljeprojektet om udvikling af komplementære metoder til risikovurdering af domfældte udviklingshæmmede m.fl.
- Magasinet *NDU-nyt*, der havde et stort tema om mødet mellem udviklingshæmmede og politi- og retsmyndighederne
- Igangsættelsen af de to første landsdækkende undersøgelser

I begyndelsen af 2007 turde NDU således fastslå, at netværket så småt havde skabt sig en brugbar platform på handicapområdet.

Viden om domfældte udviklingshæmmede
– en beretning om NDU i 2006

- Vidensopsamling og -formidling
- Kvalitets- og metodeudvikling
- Straffeloven og serviceloven

NDU
Region Midtjylland

Publikationen *Viden om domfældte udviklingshæmmede – en beretning om NDU i 2006* (januar 2007) gjorde status over netværkets hidtidige virke. Den viste, at anden halvdel af 2005 slet og ret var gået med at kickstarte NDU, mens 2006 blev brugt til at konsolidere og i nogen grad videreudvikle netværket.

NDU-nyt

I løbet af 2007 blev der udsendt tre numre af *NDU-nyt*.

Det første – fra januar – var et temanummer om samrådet og det kriminalpræventive tilsyn.

På dette tidspunkt var det endnu ret uklart, hvorledes disse funktioner skulle organiseres og tilrettelægges, selvom opgave- og strukturreformen var trådt i kraft. Sigtet var derfor at skabe opmærksomhed om samrådenes og tilsynets store betydning i forhold til at sikre afbalancerede og forsvarlige indgreb, der tilgodeser retssikkerheden bedst muligt.

NDU lod således hele samrådet i Århus Amt – nok landets mest erfarne – gøre regnestykket op efter 18 års virke og godt 100 møder. Formanden, kontorchef Asger Birger Klausen, mente, at samrådet med psykiatrisk og pædagogisk viden havde bidraget til at kvalificere domstolens juridisk baserede beslutningsgrundlag:

”Vi har gennem årene gjort en forskel for de voksne udviklingshæmmede, som er kommet rigtig galt af sted. At være med til at tegne et forløb, der gør, at vi kan få dem på ret kurs igen – det er helt afgørende for dem, deres omgivelser og retssikkerheden. Og jeg tror, at politi og domstole har været meget tilfredse med de faglige bidrag, som vi har understøttet deres arbejde med.”

I cirka 90 procent af sagerne var samrådets anbefalinger da også blevet fulgt.

Om fremtiden for samrådene mente forstander John Nikolajsen, at man bør samle disse på få enheder, så de kan få det fornødne erfaringsgrundlag. ”Det gør næppe heller noget, hvis politiet og statsadvokaten ikke skal henvende sig mange forskellige steder,” vurderede han.

Samrådets primære rekvirent, statsadvokat Peter Brøndt Jørgensen, Viborg, udtrykte i en anden artikel tilfredshed med samarbejdet, og mente ligeledes, at man bør operere med få samråd.

”Man skal huske på, at det er et relativt lille, men meget komplekst felt. Derfor er det svært at opbygge erfaring og ekspertise af betydning, hvis sagerne bliver spredt ...”

Bent Kristensen, tilsynsførende konsulent fra botilbuddet Grønnebæk i Region Syddanmark, redegjorde for sine erfaringer med de mange forskellige opgaver, som ligger i det kriminalpræventive tilsyn. Herunder især risikovurderingerne, hvor mange elementer kan være i spil.

Det gælder den domfældtes mentale tilstand, aktuelle sindstilstand, adfærd i forhold til vilkår, aftaler, arbejde og sociale aktiviteter mv. Afgørende er det ikke mindst, om han udviser en risikobetonet adfærd, der kan føre til den samme eller eventuelt en ny form for kriminalitet.

Det næste nummer af *NDU-nyt* kom i juni. Heri indgik knap 15 forskellige artikler. Tre af dem fik også opmærksomhed uden for NDU's egne rækker.

Sexolog Thomas Hammerbrink fortalte i et interview om udredninger af udviklingshæmmede, der er dømt for voldtægt, incest, blufærdighedskrænkelser og anden form for grov fysisk vold. Disse brud på straffeloven er de hyppigst forekommende blandt disse domfældte.

Med en omfattende udredning på typisk 30 sider står man med et kvalificeret og nuanceret grundlag for at forstå den domfældte udviklingshæmmede. Denne viden formidles videre til både den udviklingshæmmede og pædagogerne, der skal tage sig af behandlingsarbejdet.

Og her skal pædagogerne efter Thomas Hammerbrinks vurdering være mere bevidste om deres etik og menneskesyn, og hvordan det kommer til udtryk i ord og handling. ”Lige under huden ligger ofte reaktionsmønstre, som skyldes et menneskesyn, man ikke selv er helt klar over. Ikke mindst, når der er tale om krænkere, som mange har svært ved at acceptere og fejlagtigt betragter som ’uhelbredelige’.”

Artiklen blev efterfølgende bragt i Landsforeningen LEV's medlemsblad.

Der blev i en artikel præsenteret en række foreløbige erfaringer med den ændring af straffeloven i 2000, som gjorde det muligt at afsige tidsbegrænsede foranstaltningsdomme. Det skete på baggrund af en serie kvantitative data fra Justitsministeriets Forskningsenhed og en omfattende rundspørge blandt bo- og beskæftigelsestilbud, samrådsmed-

lemmer, anklagere, forsvarsadvokater og handicaporganisationer.

Konklusionen var, at cirka 55 procent af dommene er tidsbegrænsede, *jf. tabel 1*. Knap 95 procent af disse domme er berammet til tre eller fem år. Lovens hensigt om at sikre større proportionalitet mellem den kriminelle handling og foranstaltningen synes således nogenlunde opnået. Det pædagogiske arbejde er dog præget af, at der er kortere tid til at igangsætte og fastholde en positiv udvikling hos den domfældte.

Artiklen blev fulgt op af interviews og en ny artikel i Landsforeningens LEV's medlemsblad.

Justitsministeriets Forskningsenhed forventer at gennemføre en endelig evaluering af lovændringen i løbet af 2008.

•

Resultaterne af en større landsdækkende undersøgelse blandt amterne blev også lagt frem.

Én hovedkonklusion var, at antallet af domfældte udviklingshæmmede er vokset fra 221 i 2001, hvor antallet senest blev opgjort, til antageligt over 330 i 2005, *jf. tabel 2*. Det svarer til en stigning på 50 procent.

En anden hovedkonklusion var, at målgruppen har ændret karakter, idet langt de fleste er lettere udviklingshæmmede med en IQ på over 50 eller sinker med en IQ på over 70, *jf. tabel 3*.

NDU har ikke egne tal, der viser, hvordan fordelingen var for 10 år siden. Men udviklingen har været tydelig i det seneste årti, hvilket er blevet beskrevet i flere rapporter.

Tallene i *tabel 2* og *3* understøttes af opgørelser fra Justitsministeriets Forskningsenhed, *jf. tabel 4*.

Antallet af nye domme pr. år er vokset i de senere år. Og langt de fleste domfældte er omfattet af straffelovens § 16.2. De er udviklingshæmmede i lettere grad eller ligestilles med udviklings-

Det næste nummer af *NDU-nyt* kom i juni. Heri indgik knap 15 forskellige artikler. Tre af dem fik også opmærksomhed uden for NDU's egne rækker.

hæmmede ud fra en samlet vurdering af deres funktionsniveau – og er derfor

Tabel 1. Længstetid for foranstaltningsdomme til domfældte udviklingshæmmede, 2000-2005

	1 år	2 år	3 år	5 år	Ingen længstetid	I alt
I alt	2	10	53	110	145	320
Procent	0,6	3,1	16,6	34,4	45,3	100

Tabel 2. Antal domfældte udviklingshæmmede i Danmark, udvalgte år, 1991-2005

År	1991	1998	2001	2005 (skøn)
I alt	84	184	221	332

Tabel 3. IQ hos de udviklingshæmmede og sent udviklede med dom i 2005

	IQ uoplyst	IQ 20-34	IQ 35-49	IQ 50-69	IQ > 70	I alt
Procent	6,8	0,5	5,4	23,9	63,4	100,0

Tabel 4. Nye foranstaltningsdomme til udviklingshæmmede fordelt efter straffelovens § 16.1 og § 16.2, 2000-2006

År	2000-01	2002	2003	2004	2005	2006
§ 16.1	10	4	4	5	7	2
§ 16.2	50	51	48	65	77	68
I alt	60	55	52	70	84	70

Domfældte udviklingshæmmede i vælten

NDU • Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede

I december kom det tredje nummer af *NDU-nyt*. Her blev der i en stribe artikler fulgt op på den omtale, NDU's undersøgelse og en stor nordisk konference om domfældte udviklingshæmmede fik i medierne og fagpressen i oktober og november.

Tre statusbeskrivelser fra Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede

NDU • Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede

I publikationen *Tre statusbeskrivelser fra Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede* (december 2007) samlede NDU de større statusbeskrivelser og undersøgelser, som var blevet gjort helt færdig i årets løb.

uegnede til straf. De resterende er udviklingshæmmede i højere grad og falder ind under lovens § 16.1.

I december kom det tredje nummer af *NDU-nyt*. Her blev der i en stribe artikler fulgt op på den omtale, NDU's undersøgelse og en stor nordisk konference om domfældte udviklingshæmmede fik i medierne og fagpressen i oktober og november.

Ester Larsen, formand for Det Centrale Handicapråd, vurderede i et interview, at der er en modsætning mellem, hvad domstolene tror, de dømmer til, og hvad der rent faktisk kan lade sig gøre i botilbuddene, som opererer inden for serviceloven. "Det er ikke acceptabelt, at et så vigtigt område forbliver uafklaret," mente hun, og anbefalede med adresse til Velfærdsministeriet og Justitsministeriet, at der skredes til handling.

Fra jurist Anne Marie Thyrring, Århus Kommune, blev der efterlyst alternative løsninger i forhold til de bedst fungerende domfældte. De vil slet ikke være i botilbud for udviklingshæmmede. Og de passer heller ikke særlig godt til dem. "For de ser sig selv som normale, relaterer sig næsten hele tiden til det normale – og har man begået kriminalitet, er det normale altså at komme i fængsel. Så dér vil de også hen."

Derfor blokerer disse domfældte og vil ofte ikke medvirke til ret meget. "Og uden motivation," fortalte hun, "er det stort set umuligt at udøve den nødvendige pædagogiske påvirkning."

Efter Anne Marie Thyrrings opfattelse bør disse domfældte fastholdes i socialt regi, hvor der bør sættes ind med en anden pædagogik, mere psykiatri, yderligere misbrugsbehandling, mere målrettet beskæftigelse og undervisning. "Men opholdet bør være i et miljø, hvor hele beboergruppen er bedre fungerende og dermed langt mere homogen. Det vil

givetvis betyde, at de ikke føler sig nær så stigmatiserede."

Som reaktion på en række af de synspunkter, der fremkom i medierne, skrev lederne Elisabeth Bakkensen, Botilbuddet Hedegaard i Skjern, og Heines Marker og Peter Hald, Nørholm Kollegiet, Region Midtjylland, et indlæg. Også de ærgres sig over gråzoneproblemerne, og hilser gerne opklarende vejledninger velkommen. Udstyrer man imidlertid pædagogerne med flere og håndfaste magtbeføjelser, har man efter deres opfattelse sat sig ud på en sliske.

Fokus bør i stedet handle om mere faglig udvikling, bedre uddannelse, større fleksibilitet og omstillingsvilje i behandlingsarbejdet og forskning på området, lød deres anbefaling. "Lederne har pligt til at støtte medarbejderne i alt det gode, de kan, og i at se på muligheder for at omstille og udvikle den pædagogiske praksis frem for ubevidst at bidrage til eventuel frustration og afmagtsfølelse i forhold til, hvad vi hverken må eller skal."

Andre artikler relaterede sig også til medieomtalen, eller handlede om noget helt andet.

Det gjaldt blandt andet artiklerne om anmeldelsespolitikken på Fuglekær Udviklingscenter i Børkop. Nok skal man være robust, når man arbejder med domfældte udviklingshæmmede, men der er en grænse. Forsættlig vold mod ansatte eller medboere bliver meldt til politiet. Politikken og dens følger virkninger berettede ledelse og medarbejdere om.

Voldsepisoder o.l. anmeldes dog ikke bare pr. automatik. "Vi ser ikke kun på voldens karakter og situationen, der udløste den, men bedømmer også beboerens forudsætning for at begribe alvoren og rækkevidden af sin handling," fortalte forstander Anna Lise Bredahl. Hun forklarede også, at man arbejder

målrettet med at fremme den pædagogiske udvikling. Der sættes mere og mere fokus på den støtte og de rammer, som kan bidrage til at øge den enkelte beboers livskvalitet. For derved kan det bedre sikres, at der opstår så få voldsepisoder som muligt.

Tre undersøgelser samlet i én publikation

I publikationen *Tre statusbeskrivelser fra Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede* (december 2007) samlede NDU de større statusbeskrivelser og undersøgelser, som var blevet gjort helt færdig i årets løb.

Det skete i erkendelse af, at der ikke findes ret meget aktuell viden, hvorfor det ville være nyttigt med en samlet udgivelse til brug for dem, der arbejder eller skal arbejde med området.

Hovedkonklusionerne på to af statusbeskrivelserne er nævnt på side 9.

Den tredje handlede om håndteringen og organiseringen af samrådsfunktionerne og det kriminalpræventive tilsyn, som det tog sig ud i september og oktober. Denne status blev præsenteret på en stor nordisk konference i København, jf. side 20. Og den viste indtil flere opstartsproblemer, som ledte frem til følgende anbefalinger:

- Skab en klar arbejds- og ansvarsfordeling mellem samrådene og de kommunale tilsynsmyndigheder
- Sørg for, at anklagemyndigheden altid kun skal henvende sig ét sted, helst hos samrådet, når der skal indhentes udtalelser
- Etablér ikke flere end de ni samråd, som er klar eller er ved at blive det
- Afhold informationsmøder mellem kommunerne og statsadvokaten i kredsen, brug NDU's og Danske Regioners vejledende standarder,

tag efteruddannelse, fremskaf eksempler på 'best practise', så kendskabet til målgruppen, tilsynsfunktionerne, reglerne og indholdet i udtalelserne til statsadvokaterne øges og sagsbehandlingstiden bliver kortere

- Etablér et landsdækkende netværk, der kan kvalificere samrådene og de tilsynsførende konsulenter arbejde
- Undersøg nærmere, hvordan det kriminalpræventive tilsyn bliver varetaget – ikke mindst blandt de kommuner, som har valgt selv at forestå opgaven

Tre efteruddannelsesforløb

I marts 2007 afsluttede NDU sit første modulopbyggede efteruddannelsesforløb for 35 fagpersoner fra hele landet. Forløbet blev indledt i 2006 og foregik på Sølund i Skanderborg.

Samtidig udbød NDU en ny og mere omfattende efteruddannelse på Severin Kursuscenter i Middelfart – også med plads til 35 deltagere. Interessen var ganske stor, og der måtte oprettes en venteliste. Deltagerne kom i september og november igennem de første to moduler. I foråret 2008 skal de i gang med de to næste moduler.

I efteråret udbød NDU atter et efteruddannelsesforløb – denne gang for perioden 2008 og 2009 – med tilmeldingsfrist den 28. marts 2008. Men allerede efter et par uger var samtlige 35 pladser besat. Og igen står der interesserede på venteliste.

Efteruddannelsen består af fire sammenhængende moduler. Fokus er på:

- Dilemmaer i gråzonefeltet mellem servicelov og straffelov, v/juristerne Merete Schrøder og Susanne Bonde
- Pædagogik og etik, v/kandidat i socialpsykologi og voksenpædagogik Jan Jaap Rothuizen

ARHUS AMT

Efteruddannelse og temadag for fagpersoner, der arbejder med domfældte udviklingshæmmede

Det landsdækkende Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede (NDU) udbyder et modulopbygget efteruddannelsesforløb for et hold af ca. 25 medledere og medarbejdere, der beskæftiges og med domfældte udviklingshæmmede. Efteruddannelsen består af fire moduler:

- Modul 1 - 1: Domfældte udviklingshæmmede og kommunikationsmøder
- Modul 2 - 1: Domfældte udviklingshæmmede med ansættelsesproblemer
- Modul 2 - 2: Domfældte udviklingshæmmede, der kræver andre
- Modul 3 - 1: Domfældte udviklingshæmmede med personlighedssvæbner
- Modul 3 - 2: Domfældte udviklingshæmmede og gråzoneproblematikker

Hvert modul afvikles fra kl. 9.00 til kl. 15.30 på kursusgangen i Sølund i Skanderborg.

Form, formål og udbytte
Modulerne veksler mellem teoretisk, refleksioner, praktiske øvelser, feedback og sparring. Mellem modulerne skal der arbejdes med observationer og refleksioner over daglig praksis samt netværksudløb m.v. for at fastholde og bringe den indsigt og viden, der opnås.

Modulerne sigter mod at skabe en dybere forståelse for de problemer, der bliver gennemgængelige, og at opnå en mere konkret handling i den pædagogiske hverdag. Modulerne er således i høj grad praksisorienterede. *Forvord: Hvordan ser denne viden på disse udviklere, så jeg bliver endnu bedre til at løfte mine primære opgaver i praksis?*

NDU forventer, at der kan laves en opstilling på efteruddannelsesforløbet i efteråret 2007. Ivoe deltagere kaldes sammen for at drøfte, hvordan det er gået med at ansætte den nye viden til praksis, og hvordan denne viden er blevet formidlet til kolleger.

Undervisere og kursusleder
Undervisere er blandt andet alment kompetente og erfarne på feltet og vil bidrage til et sjovt, lærerigt, selvstændigt og udfordrende efteruddannelsesforløb. Lene Haugen, uddannelseskonsulent på Nordhøjen Kogeligt, har mange års erfaring på området, og er den faglige kursusleder, som vil binde modulerne sammen til en helhed.

Pris og tilmelding
Efteruddannelsen koster i alt 5.900 kr., inkl. materiale, forplejning og overnatning (enkelt- og dobbeltværelser), som indbetales med 5.000 kr. i 2006 og 4.500 kr. i 2007. Udover overnatning er prisen 8.000 kr., som indbetales med 4.500 kr. i 2006 og 3.500 kr. i 2007.

Arternes Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede
Dyveløvsvej 10 - Postboks 3 - 8600 Skanderborg
8793 1144 - LSA@slund.dk - www.ndu.dk

NDU

Modulopbygget efteruddannelse

– for fagpersoner, der arbejder med domfældte udviklingshæmmede

Det landsdækkende Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede (NDU) udbyder i efteråret 2007 og foråret 2008 et modulopbygget og sammenhængende efteruddannelsesforløb for op mod 35 kommunale og regionale fagpersoner, der arbejder med domfældte udviklingshæmmede. Det vil typisk være pædagoger, socialrådgivere, jurister og psykologer på såvel medarbejder- som lederniveau.

Hvert modul indeholder to undervisningsdage, hvor den første afvikles fra kl. 9.00 til kl. 17.00 og den anden fra kl. 9.00 til kl. 15.30.

Undervisning, forplejning og overnatning finder sted på den smukkeste beliggende kursuscenter i Middelfart: Severin Kursuscenter i Middelfart. Kursuscenteret ligger centralt - to timer fra København, en time fra Århus og 30 minutter fra Odense.

NDU har i forbindelse med opgave- og strukturreflexioner fået ny indsigt i Region Midtjylland, og er samtidig flyttet til nye kontorlokaler i Århus. Man kan læse mere om netværket på www.ndu.dk, hvor man også skal tilmelde sig senest den 15. juni 2007.

I det følgende beskrives efteruddannelsesforløbet nærmere.

Efteruddannelsen består af fire moduler:

- Modul 1 - 1: Affektregulering, ligeværdige relationer og beskyttende interventioner
- Modul 1 - 2: Dilemmaer i gråzonefeltet mellem servicelov og straffelov
- Modul 2 - 1: Seksuelle krænkelse
- Modul 2 - 2: Seksuelle krænkelse
- Modul 3 - 1: Tilrettelse, tilsynsforanstaltninger og mental retsretning
- Modul 3 - 2: Etik, pædagogik og etik
- Modul 4 - 1: Vurdering af risiko for tilbagefald til kriminalitet
- Modul 4 - 2: Vurdering af risiko for tilbagefald til kriminalitet

regionmidtjylland **midt**

NDU

Modulopbygget efteruddannelse

– for fagpersoner, der arbejder med domfældte udviklingshæmmede

Det landsdækkende Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede (NDU) udbyder i efteråret 2008 og foråret 2009 et modulopbygget og sammenhængende efteruddannelsesforløb for op mod 35 kommunale og regionale fagpersoner, der arbejder med domfældte udviklingshæmmede. Det vil typisk være pædagoger, socialrådgivere, hjemmehjælperne, jurister og psykologer på medarbejder- eller lederniveau.

Hvert modul indeholder to undervisningsdage, hvor den første afvikles fra kl. 9.30 til kl. 17.00 og den anden fra kl. 9.00 til kl. 15.30.

Undervisning, forplejning og overnatning finder sted på den smukkeste beliggende kursuscenter i Middelfart: Severin Kursuscenter i Middelfart. Kursuscenteret ligger centralt - to timer fra København, en time fra Århus og 30 minutter fra Odense.

NDU har Region Midtjylland som driftsberoper og har kontor i Århus. Man kan læse mere om netværket på www.ndu.dk, hvor man også skal tilmelde sig senest den 28. marts 2008.

Der skal allerede 10 fagpersoner på venteliste, så det kan kun anbefales, at interesserede tilmelder sig hurtigst muligt.

NDU kan i øvrigt kontaktes på ndu@ps.mv.dk eller 8788 8203.

I dette katalog beskrives efteruddannelsesforløbet nærmere.

Efteruddannelsen består af fire moduler:

- Modul 1 - 1: Dilemmaer i gråzonefeltet mellem servicelov og straffelov
- Modul 1 - 2: Pædagogik og etik
- Modul 2 - 1: Seksuelle krænkelse
- Modul 2 - 2: Seksuelle krænkelse
- Modul 3 - 1: Tilrettelse, tilsynsforanstaltninger og mental retsretning
- Modul 3 - 2: Affektregulering, ligeværdige relationer og beskyttende interventioner
- Modul 4 - 1: Vurdering af risiko for tilbagefald til kriminalitet
- Modul 4 - 2: Vurdering af risiko for tilbagefald til kriminalitet

Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede • NDU

- Seksuelle krænkerere, v/specialpsykolog Thomas Hammerbrink
- Tilknytning, tilknytningsforstyrrelser og mental retardering, v/psykolog Dorthe Hougesen
- Affektregulering, ligeværdige relationer og beskyttende interventioner, v/psykolog Axel Maychrzak
- Vurdering af risiko for tilbagefald til kriminalitet, v/psykolog Liselotte Pedersen

Hvert modul indeholder to undervisningsdage. Der veksles mellem teorioplæg, praktiske øvelser, feedback og sparring. Forud for hvert modul skal den enkelte deltager som en del af forberedelsen beskrive et par relevante problemer, som man lokalt er optaget af. Modulerne sigter mod at skabe en dybere forståelse for de teorier og problemer, der bliver gennemgået, og at omsætte denne forståelse til konkret handling i praksisfeltet.

Christina Skaanning, pædagog og uddannelseskonsulent på Nørholm Kollegiet i Herning, Region Midtjylland, vil være den faglige kursusleder gennem hele forløbet.

Undervisning, forplejning og overnatning finder sted på den smukkeste beliggende kursus ejendom i trekantområdet: Severin Kursuscenter i Middelfart.

Denne efteruddannelse koster 13.000 kr. pr. deltager, hvilket er relativt dyrt i forhold til de beskudte uddannelsesmidler, der er på det sociale område. Den store interesse vidner derfor om et reelt behov for at få mere viden om dette komplekse felt.

De to sidste efteruddannelsesforløb er blevet beskrevet nærmere af journalister i fagbladet *Socialpædagogen*.

Hjemmesiden

NDU's hjemmeside indeholder mange relevante informationer og materialer – og bliver løbende ajourført. Man kan blandt andet finde:

- De relevante love, bekendtgørelser, regler og meddelelser
- De tre store redegørelser fra 2003:
  - *Lovovertrædere med udviklingshæmning*, Socialt Udviklingscenter SUS
  - *Rapport fra arbejdsgruppen om grænsefladen mellem kriminalforsorgen og social- og sund-*

hedssektoren, Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen og Socialministeriet

→ *Statusrapport om amternes arbejde med domfældte udviklingshæmmede*, Amtsrådsforeningen

- En knap 45 sider lang litteraturliste med artikler, redegørelser, bøger mv. vedrørende de dårligst fungerende kriminelle mv.
- Tilbudsportalens onlinedata om botilbud til domfældte udviklingshæmmede
- De årlige redegørelser om udviklingen i antallet af foranstaltningssdomme, som Justitsministeriets Forskningsenhed udarbejder til Folketingets Retsudvalg
- NDU's publikationer, efteruddannelsetilbud, kontrakt med VISO, pressemeddelelser og kontaktdata på sekretariatet og vidensteamet

NDU's hjemmeside indeholder mange relevante informationer og materialer – og bliver løbende ajourført. Man kan blandt andet finde love, bekendtgørelser, regler, meddelelser, en knap 45 sider lang litteraturliste og NDU's publikationer.

Presse:

Flere får stemplet »strafuegnet« - men hvor skal de være?

De seneste år er antallet af udviklingshæmmede, som bliver dømt, steget voldsomt. En af forklaringerne er, at myndighederne oftere benytter mentalerklæringer – så flere kommer til at tilhøre gruppen af udviklingshæmmede, der ikke er egnede til straf. Det giver helt nye udfordringer for personalet i botilbud, der skal modtage de dømte.

Af HEIDI KVISTGAARD GÜTTLER,
dagbladet Politiken

En ny type mere velfungerende udviklingshæmmede er begyndt at dukke op i de botilbud, som modtager dømte udviklingshæmmede.

Og det kan give mange problemer – for når en udviklingshæmmede dømmes til at bo i et særligt botilbud og fortsætter med en kriminel adfærd, har personalet ikke de samme muligheder for at lægge restriktioner på ham eller hende, som hvis personen havde været i fængsel.

Problemet vokser, fordi myndighederne i stigende grad foretager mentalundersøgelser – det har betydet, at et stigende antal personer er blevet medtaget i gruppen af kriminelle, som vurderes til at være uegnede til straf.

Lars Sandberg, netværkskoordinator hos Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede, der består af fagfolk og embedsmænd, forklarer, at man tidligere opererede med en ret skarp grænse omkring en intelligenskvotient (IQ) på 70 som det øvre niveau for, hvornår en person ikke er egnet til straf. Men de senere år er retsvæsnet blevet langt bedre til at bruge mentaludredninger som redskab og se på, hvordan folk fungerer.

»Man har indset, at en person med en IQ på over 70 godt kan have så mange problemer, at han samlet set fungerer som en udviklingshæmmede – og så ikke er egnet til almindelig fængselsstraf«, siger Lars Sandberg. Og det er en medvirkende faktor til, at antallet af domfældte udviklingshæmmede er firedoblet siden 1991.

Lars Sandberg understreger, at man ikke kun skal se stigningen som noget skræmmende og negativt:

»Stigningen er også udtryk for, at en stor gruppe, som før fik en fængselsstraf, nu vurderes som 'funktionelt udviklingshæmmede' og får socialpædagogisk hjælp i et botilbud, frem for at ryge bag tremmer. Det er et afgørende kriterium for, at de ikke begår ny kriminalitet«.

Sammenstød

Det stigende antal strafuegnede dømmes efter straffeloven til anbringelse i en institution, men institutionsbegrebet blev afskaffet i 1998, da der i forbindelse med en modernisering af bistandsloven kom en række botilbud, som baserer sig på frivillighed og medbestemmelse.

»Der er et grundlæggende dilemma, når man dømmer til anbringelse på et sted,

som er et tilbud. Det svarer til at dømme en normalt begavet til tvangsanbringelse i et socialt boligbyggeri«, mener Elisabeth Bakkensen, der er leder på Hedegaard – et af de steder, som tager mod domfældte evnesvage.

Dilemmaet bliver endnu mere udtalt, fordi den nye gruppe mere velfungerende udviklingshæmmede ikke opfatter sig selv som udviklingshæmmede.

Mange har et langt stykke af vejen klaret sig selv; de har måske klaret sig gennem folkeskolen med støttetimer – men de oplever efterhånden, at de falder igen i forhold til samfundets krav. De har svært ved at finde venner og får dem måske derfor i marginaliserede grupper. Mange har personlighedsforstyrrelser, heriblandt karakterafvigende træk som manglende empati/indføling, manglende skyldfølelse og selvindsigt.

Tidligere ville mange af dem have fået almindelig dom – en del af gruppen har da også tidligere siddet i almindelige fængsler.

»De identificerer sig selv med normalbefolkningen og har en drøm om det normale: kone, børn, lejlighed, bil – alt

det, vi andre også drømmer om. De affinder sig ikke bare med tilbuddet om at bo på en institution«, siger Elisabeth Bakkensen.

Samtidig understreger hun, at beboeren har modtaget en dom til anbringelse – ikke til behandling. Og det gør indimellem arbejdet svært for personalet.

»Man kan trække hesten til truget, men man kan ikke tvinge den til at drikke. Jeg synes grundlæggende, at servicelovens princip om selvbestemmelse er en god og rigtig vej at gå. Men nogle ryger ud i kriminalitet, fordi de har ret til at vælge støttetilbud og aktiviteter fra«, fortæller Elisabeth Bakkensen. Hun så gerne, at serviceloven blev justeret, så kriminalitetstruede kan tvinges i sociale tilbud.

Ukrænkeligt

Flemming Hansen er leder på et botilbud i Ribe. Bostedet, Bøge Allé 16, har specialiseret sig i domfældte udviklingshæmmede. Han oplever også problemer i sammenstødet mellem service- og straffelov.

»I straffelovens ånd ligger, at man fører kontrol. Men ifølge serviceloven er værelset beboerens ukrænkelige hjem, og vedkommende, som bliver aggressiv, når han drikker, og har en dom for vold, har krav på at komme hjem med sine indkøbsposer, uden at vi har hjemmel til at kigge i dem. Vi gør det nu alligevel, for hvis posen indeholder sprut, så får jeg ikke flasken, hvis jeg ikke kigger i posen. Men jeg får til gengæld konflikten, når den er drukket«.

Men så overtræder I loven?

»Ja, for at forebygge nye lovovertrædelser bliver vi i det daglige arbejde nødt til at bryde serviceloven. Problemet er, at personalet reelt ikke har mulighed eller lovhjemmel for at udføre de interventioner, som retten forventer. Lovgivningerne er ikke afstemt – til skade for både personale og beboere«.

Flemming Hansen opfordrer til, at man opretter særlige boenheder for den nye og mere »hard coregruppe« af dømt udviklingshæmmede – hvor et socialpædagogisk personale skulle have langt videre beføjelser som for eksempel visitationsret, brev- og besøgskontrol og mulighed for at tilbageholde beboere.

Benny Andersen, næstformand i Socialpædagogernes Landsforening (SL), har for nylig i SL's fagblad støttet tanken om særlige boenheder til dømt udviklingshæmmede, men forslaget møder hård kritik fra flere forstandere. Blandt andet Svend-Ejner Pejstrup fra behandlingshjemmet Kofoedsminde ved Rødbyhavn.

»Vi skal arbejde med socialpædagogiske redskaber og ikke med sanktioner eller indgreb – eller vilkårlig frihedsberøvelse. Der er behov for mere klarhed i lovgivningen, men det må ikke medføre flere sanktionsmuligheder. Det vil være et ulykkeligt pædagogisk tilbageskridt, hvis der igen bliver indført halvlukkede institutionstyper«, siger han.

Også Elisabeth Bakkensen mener, at flere beføjelser er en rigtig dårlig idé.

»Problemet kan ikke løses ved regler og retningslinjer – men ved en faglig tilgang og seriøs efteruddannelse. Det kræver en ny form for pædagogik, som først er under udvikling disse år. Det er måske derfor, mange føler sig magtesløse og efterlyser mere regulering«.

Lars Sandberg fra Netværk vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede: »Vi står i et ingenmandsland og har desperat brug for, at Socialministeriet og Justitsministeriet sætter sig sammen med regioner og kommuner for at finde ud af, hvordan man kan skabe større klarhed«.

»Den her gråzone skal fjernes. Retssikkerhed er vigtigt – ikke blot for omgivelserne, men også for de udviklingshæmmede«, siger Lars Sandberg. heidi.kvistgaard@pol.dk

Fakta: Virkelig situation: smid mig bare ud!

En udviklingshæmmede mand bliver dømt til anbringelse i et botilbud. Manden er meget uenig i dommen, han mener, han er normalt begavet, og gider ikke bo sammen med udviklingshæmmede – han har ikke brug for hjælp. Han nægter at betale husleje. Da lederen på det pågældende sted forklarer ham, at det skal han, er svaret: Du kan jo bare smide mig ud. Da manden har en forvaringsdom, som netop lyder på anbringelse i botilbuddet, er dette imidlertid ikke en mulighed.

Fakta: Virkelig situation: Trusselsbreve!

En udviklingshæmmede mand bliver dømt til anbringelse i et botilbud. Han begynder systematisk at forfatte trusselsbreve til de vidner og en af de embedsmænd, han mener er skyld i dommen. Den udviklingshæmmede stikker ofte af. For at forhindre dette ledsager personalet ham udenfor. Men de har ingen mulighed for at forhindre, at han skriver nye trusselsbreve, eller at han smutter forbi postkassen. Senere finder de ud af, at de har ledsaget ham, mens han postede endnu et trusselsbrev.

Artiklen blev bragt på side 2 i første del af dagbladet Politiken den 17. november 2007, red.

Presse:

Oversigt over hovedparten af de indslag, der var i medierne og fagpressen

Bakkensen, Elisabeth, Heine Marker og Peter Hald (2007). "Flere sanktionsmuligheder i det pædagogiske arbejde?", *NDU-nyt*, nr. 5, december, s. 15-17.

Det Centrale Handicapråd (2007). *Udviklingshæmmede på anklagebænken*, pressemeddelelse, 19. september.

Det Centrale Handicapråd (2007). *Undersøgelser om domfældte udviklingshæmmede*, møde nr. 3, pkt. 15, København.

Det Centrale Handicapråd (2007). *Succesfuld konference*, www.clh.dk, 7. november.

Det Centrale Handicapråd (2007). *Rådets konference om domfældte udviklingshæmmede*, rådsmødet den 11. december, pkt. 13, s. 44-45.

Ditlevsen, Arne (2007). "Hver anden dom er nu uden længstetid", *LEV*, nr. 6, s. 18-19.

Esbensen, Ane (2007). "Velbesøgt konference om domfældte udviklingshæmmede", *Lighedstegn*, nr. 4, december, s. 11.

Güttler, Heidi Kvistgaard (2007). "Udviklingshæmmede begår mere kriminalitet", *Politiken*, 7. november.

Güttler, Heidi Kvistgaard (2007). "Flere får stemplet 'strafuegnet' - men hvor skal de være?", *Politiken*, 17. november.

Hald, Andreas Buhrkal (2007). "Dømte udviklingshæmmede uden kontrol", www.dr.dk, 16. oktober.

Hald, Andreas Buhrkal (2007). "Flere kriminelle udviklingshæmmede", www.dr.dk, 16. oktober.

Hansen, Bent Møller (2007). "Udslusning handler om udvikling og pædagogik", *LEV*, nr. 7, s. 27.

Hansen, Bent Møller (2007). "Indespærret i kemisk fangenskab", *LEV*, nr. 8, s. 29-30.

Hansen, Flemming (2007). "Sandheden om de domfældte udviklingshæmmede", *LEV*, nr. 8, s. 28-29.

Ladefoged, Kurt (2007). "Problemet har været syltet i 10 år", *Socialpædagogien*, nr. 22, 2. november, s. 4.

Lund, Majbritt (2007). "Udviklingshæmmede begår mere kriminalitet", *LEV*, nr. 5, s. 6-9.

Lund, Majbritt (2007). "Flere bliver dømt for kriminalitet", *Socialpædagogien*, nr. 21, 19. oktober, s. 14-15.

Løwert, Anette (2007). "De domfældte har et vidtgående psykisk handicap", *NDU-nyt*, nr. 5, december, s. 12-13.

Mainz, Pernille og Ulla Gunge (2007). "Ekspllosion i antallet af kriminelle evnesvage", *Nyhedsavisen*, 17. oktober.

Mainz, Pernille og Ulla Gunge (2007). "Evnesvage skal have hjælp til sex", *Nyhedsavisen*, 18. oktober.

Mikkelsen, Martin Juhl (2007). "Tidsbegrænsning af foranstaltningsdomme - foreløbige erfaringer", *NDU-nyt*, nr. 4, juni, s. 14-16.

Munk-Petersen, Trine (2007). "Udviklingshæmmede kriminelle i klemme i loven", *Berlingske Tidende*, 7. november.

Pejstrup, Svend-Einer (2007). *Debat - ten er på vej ud i skoven*, 23. oktober, pressemeddelelse, Kofoedsminde.

Ritzau (2007). "Kriminelle udviklingshæmmede skaber problemer", *Morgenavisen Jyllands-Posten*, 17. oktober.

Sandahl, Mette Dissing (2007). "Udviklingshæmmede på anklagebænken", *Lighedstegn*, oktober, nr. 3, s. 10-11.

Sandberg, Lars (2007). "Hvad sker der?", *NDU-nyt*, nr. 4, juni, s. 3.

Sandberg, Lars (2007). "Domfældte udviklingshæmmede i søgelyset", *NDU-nyt*, nr. 5, december, s. 4-5.

Sandberg, Lars (2007). "Serviceloven og straffeloven skal synkroniseres", *NDU-nyt*, nr. 5, december, s. 6-9.

Sandberg, Lars (2007). "De foretrækker fængsel, men har brug for pædagogisk støtte", *NDU-nyt*, nr. 5, december, s. 10-11.

Sandberg, Lars, Martin Juhl Mikkelsen og Anne Kamille Klausen (2007). "Stigende antal domfældte udviklingshæmmede", *NDU-nyt*, nr. 4, juni, s. 17-26.

Sandberg, Lars, Martin Juhl Mikkelsen og Anne Kamille Klausen (2007). *Tre statusbeskrivelser fra Netværket vedrørende Domfældte Udviklingshæmmede*, Århus.

Schmidt, Troels (2007). "Evnesvage er også mennesker", *Nyhedsavisen*, 19. oktober.

Smed, Jette (2007). "Der kommer flere og flere kriminelle udviklingshæmmede", *Lige Lovligt*, DR, 9. november, www.dr.dk/P1/ligelovligt/Udsendelser/2007/11/09134829.htm.

Socialpædagogerne (2007). *Kriminelle udviklingshæmmede har været syltet i ti år*, pressemeddelelse, 17. oktober.

Socialpædagogerne (2007). *Handling frem for flere undersøgelser om kriminelle udviklingshæmmede*, pressemeddelelse, 24. oktober.

TV2 (2007). "Problemer med kriminelle udviklingshæmmede", www.nyhederne.tv2.dk, 16. oktober.

TV2 (2007). "Flere evnesvage er kriminelle", www.nyhederne.tv2.dk, 17. oktober.

TV2 (2007). "Sexhjælp til udviklingshæmmede", www.nyhederne.tv2.dk, 17. oktober.

Wiederholt, Mogens (2007). "Limbo", *Lighedstegn*, oktober, nr. 3, s. 2.

NDU bidrager til kvalitetssikring og metodeudvikling

Overliggeren. Sammen med Danske Regioner har NDU i to omgange udsendt vejledende standarder for at løfte kvalitetsniveauet på området. Netværkets projekt om udvikling af metoder til risikovurderinger har samme mål, men bliver kun realiseret, hvis satspuljepartierne giver grønt lys. Og en gruppe under regionerne har med NDU som drivkraft kastet sig over et problemfelt, hvis løsning imødeses af mange.

NDU skal på forskellig vis bidrage til at løfte kvaliteten i arbejdet med sigtede og domfældte udviklingshæmmede.

Ny vejledende standard

NDU og Danske Regioner udsendte i maj en vejledende standard, som kan bruges, når der skal laves skriftlige udtalelser i forbindelse med statsadvokaternes kontrol af foranstaltningsdommene.

Efter opgave- og strukturreformen varierer arbejdsgangene lidt fra sted til sted, men bo- og beskæftigelsestilbuddene vil typisk blive bedt om at en skriftlig udtalelse vedrørende behovet for at videreføre en given foranstaltning. Det kan være kommunen eller, måske snarere, samrådet, som anmoder herom efter statsadvokatens henvendelse.

Standarden skal lette arbejdet med at formulere udtalelserne, så disse holdes på et højt og ensartet kvalitetsniveau. Den vejledende standard indeholder fire afsnit:

- Personoplysninger
- Aktuell tilstand
- Risiko for recidiv
- Indstilling til kommune/samråd

NDU og Danske Regioner udsendte i maj en vejledende standard, som kan bruges, når der skal laves skriftlige udtalelser i forbindelse med statsadvokaternes kontrol af foranstaltningsdommene.

Standarden supplerer den publikation, NDU og Danske Regioner udsendte i september 2006.

Hvert afsnit rummer en række spørgsmål om den domfældte udviklingshæmmede.

På www.ndu.dk findes en elektronisk udgave af standarden, som man kan skrive udtalelsen i.

Standarden supplerer den publikation, NDU og Danske Regioner udsendte i september 2006, med titlen: *Kvalitet og retssikkerhed i arbejdet med domfældte udviklingshæmmede – vejledende standarder*.

De to publikationer var angiveligt de første om det sociale område, som Danske Regioner udsendte.

Projekt om risikovurdering

NDU og Århus Amt ansøgte for halvdet år siden om midler fra satspuljen til finansiering af et projekt om udvikling af komplementære metoder til brug for det pædagogiske personales risikovurderinger af domfældte udviklingshæmmede m.fl.

Satspuljepartierne prioriterede imidlertid børn- og ungepsykiatrien, hvorfor projektet ikke blev til noget – i hvert fald i første ombæring.

I løbet af året blev det flere gange drøftet, hvorledes projektet kan fremmes, herunder om det med fordel bør udvides til ikke kun at omfatte bo- og beskæftigelsestilbuddene. For risikovurderinger er også en central opgave for de tilsynsførende og tilsynsmyndigheden. Det vil i givet fald kræve en drøftelse med kommunerne. En afklaring af spørgsmålet kommer formentlig i begyndelsen af 2008.

Projektet handler om at styrke den kriminalpræventive indsats og øge retssikkerheden for samfundet og de udviklingshæmmede.

Bo- og beskæftigelsestilbuddene har stort behov for at kunne anvende kom-

plementære og velafprøvede metoder, så man med langt større sikkerhed end i dag kan forudsige, hvor stor risikoen er for, at dømte og kriminalitetstruede udviklingshæmmede overtræder straffeloven.

Metoderne skal anvendes systematisk, kontinuerligt og ved særlige episoder. De skal kunne udpege de faktorer, der har betydning for, om risikoen for kriminalitet øges eller mindskes.

Derved kan det bedre sikres, at indsatsen hverken er for indgribende eller for lidt indgribende, men er lige netop sådan tilrettelagt, at risikoen er mindst mulig. Og derved kan retssikkerheden og beskyttelsen af samfundet og den udviklingshæmmede bedre tilgodeses.

Det er tanken, at sådanne metoder skal formidles via artikler, metodehæfter, oplæg, konferencer og et efteruddannelsesforløb for pædagogerne.

Interregional arbejdsgruppe

En gruppe nedsat af socialdirektørerne i de fem regioner igangsatte i slutningen af oktober arbejdet med at belyse følgende problemer på området:

- anbringelse af sigtede i varetægts-surrogat, som medfører en række uhensigtsmæssige og urimelige restriktioner og gener for den anbragte og de øvrige beboere
- lovovertrædere, som idømmes foranstaltninger i botilbuddene, men som er på grænsen til eller falder helt uden for den normale målgruppe
- fraværet af egentlige behandlingstilbud til 15-18 årige udviklingshæmmede, som har overtrådt straffeloven
- fraværet af retningslinier og politikker for udslusningen af domfældte udviklingshæmmede

Udover repræsentanter for regionerne deltager Center for Ligebehandling af Handicappede i gruppen.

Arbejdsgruppen betjenes af NDU's sekretariat, der i december 2007 modtog og bearbejdede en lang række skriftlige besvarelser fra bo- og beskæftigelsestilbuddene. En redegørelse indeholdende konkrete løsningsforslag ventes færdig efter sommerferien 2008.

NDU fokuserer på gråzoner og grænseflader

Spændingsfeltet. Serviceloven og straffeloven regulerer området, som de sociale instanser og retsmyndighederne forvalter. At det skaber gråzone- og grænseflade-problemer, er dokumenteret til overflod – og prægede stort set alle NDU's aktiviteter i 2007. Nogle relaterede sig dog mere direkte hertil. Et katalog med problemer og opmærksomhedspunkter er på vej til støtte for praktikerne. Og to velbesøgte konferencer blev med held brugt til at synliggøre en række af udfordringerne.

Stort set alle NDU's aktiviteter er mere eller mindre farvet af de forskellige problemer, som straffe-, retspleje- og serviceloven i forening skaber. Og som indvirker på de involverede instansers ageren og samarbejde på området.

Problemerne er beskrevet nærmere i tre store redegørelser fra 2003, jf. side 12. Det kniber imidlertid med opfølgningen, selvom NDU, Danske Regioner, Det Centrale Handicapråd og Center for Ligebehandling af Handicappede ind imellem rykker ministerierne for en reaktion.

Blandt de af NDU's aktiviteter, der i 2007 fokuserede eksplicit på en række af gråzone- og grænsefladeproblemerne, bør fremhæves arbejdet med at skrive et problemkatalog og afholdelsen af to store konferencer.

Problemkatalog

NDU's vidensteam tog i efteråret fat på at beskrive en række problemstillinger i arbejdet med sigtede og domfældte udviklingshæmmede. Fokus er på de forskellige dilemmaer, som hver enkelt problem kan udløse, og som man derfor skal være særligt opmærksom på.

Problemerne relaterer sig til noget så forskelligt som aflåsning, rømning, påklædning, mobiltelefoni, netadgang, udveksling af oplysninger, aktivering, administration af økonomiske midler, stoffer, alkohol, våben, lightere, medicin, behandling, intern og ekstern flytning, breve, telefonsamtaler, besøg, bilkørsel mv.

Beskrivelserne skal indgå i et katalog, der forhåbentligt kan inspirere og støtte praksisfeltet i den daglige navigering i gråzonen mellem straffeloven og serviceloven.

Kataloget ventes færdigt i løbet af 2008 og skal tilgå bo- og beskæftigelsestilbuddene, kommunerne, regionerne, retsinstanserne, Velfærdsministeriet, Justitsministeriet m.fl.

To store konferencer i maj og november

2007 bød på de to hidtil største konferencer om domfældte udviklingshæmmede i Danmark.

Den ene, som NDU's sekretariat arrangerede, fandt sted den 31. maj i Middelfart.

Her blev der præsenteret syv kompetente oplæg om samrådsarbejdet og det kriminalpræventive tilsyn.

Peter Brøndt Jørgensen, statsadvokat for Midt-, Vest- og Sydøstjylland, berettede om sin rolle på området, herunder samspillet med samrådene. Han bemærkede, at samrådene synes at savne et formelt grundlag at agere på. Og han gjorde det klart, hvorfor et fåtal af samråd er så vigtigt for alle involverede parter.

Om dannelsen af et fælles samråd mellem regionen og kommunerne fortalte jurist og samrådsformand, Elmer Lauridsen fra Region Syddanmark. Samrådet er blevet bemandet med forskellige specialister, så sagerne kan undergives den grundige vurdering, der er behov for.

Driftsområdechef og samrådsformand Asger Birger Klausen, Århus Kommune, fokuserede på det praktiske arbejde i samrådet og trak linier tilbage til tiden omkring 1990, hvor de første samråd blev dannet efter blandt andet en anbefaling fra den daværende Socialstyrelse.

Overlæge Anette Løwert, Region Syddanmark redegjorde for psykiaterens funk-

tioner i samrådene. Når det er relevant, skal udtalelserne til statsadvokaturen i både løbende og nye sager indeholde vurderinger af personens mentale tilstand og eventuelt andre psykiske lidelser, som kan påvirke dennes adfærd.

Det kriminalpræventive tilsyn kræver ekspertise, så det til enhver tid kan håndteres sikkert og professionelt. Ellers kan det få ret så alvorlige konsekvenser, mente Erik Kaastrup-Hansen, direktør for social-, sundheds- og beskæftigelsesområdet i Herning Kommune. Han vurderede, at kun de færreste kommuner selv råder over den fornødne ekspertise.

Inger Bach Nielsen, socialkonsulent i Syddjurs Kommune, beskrev sine erfaringer med tilsynsfunktionerne i forhold til de domfældte. Det gjorde hun med afsæt i flere års erfaringer som tilsynsførende i Århus Amt.

Og fra Region Sjælland fortalte pædagogisk konsulent Randi Beiskjær blandt andet om de faglige kompetencer, som er nødvendige for at kunne varetage tilsynsfunktionen forsvarligt. Navnlig viden om pædagogiske metoder og de domfældtes problematikker og behov er vigtigt.

Konferencen var velbesøgt med over 140 fagpersoner fra en række forskellige instanser: politiet, statsadvokaturen, Rigsadvokaten, Kriminalforsorgen, Det Kriminalpræventive Råd, VISO, Socialministeriet, Landsforeningen LEV, Socialpædagogernes Landsforbund, Center for Ligebehandling af Handicappede, alle fem regioner, KL og over en tredjedel af landets kommuner.

Den anden konference arrangerede NDU sammen med Det Centrale Handicapråd, Landsforeningen LEV og Socialpædagogernes Landsforbund. Rammen var SAS Radisson på Amager Boulevard i København, hvor 160 fagpersoner fra næsten alle relevante instanser mødte frem.

Formålet var at mase området højere op på den socialpolitiske dagsorden. Det skulle ske ved at fokusere på de forskellige erfaringer og højst påtrængende problemer, som findes i forhold til arbejdet med sigtede og domfældte udviklingshæmmede – set i et komparativt perspektiv.

Således blev konferencen indledt med to nordiske oplæg.

Psykolog Emmanuel Revis, leder for den Centrale Fagenhed for Tvungen Omsorg, Brøset, St. Olavs Hospital i Trondheim, redegjorde for den overvejende psykiatrisk styrede indsats over for afvigende kriminelle med en IQ på under 55, altså de dårligst fungerende udviklingshæmmede. Når lettere udviklingshæmmede overtræder straffeloven i Norge, får de enten tiltalefrafald eller en fængselsstraf. Indgreb på det sociale område bruges kun sjældent.

Fra Justitsministeriet i Sverige fortalte jurist Gunnar Holmberg, at man kun i begrænset omfang skeler til lovovertræderes funktionsniveau. Det vil blandt andet sige, at der ikke findes en særlig social indsats over for kriminelle udviklingshæmmede, som i stedet får tiltalefrafald, eller simpelthen havner i fængsel. Dog findes der enkelte sociale tilsynsordninger.

Inden de efterfølgende tre danske oplæg kunne deltagerne se, at forskellene mellem de nordiske systemer var ganske store. Og NDU's repræsentanter måtte umiddelbart konkludere, at afgørende inspiration udefra til den danske indsats nok skulle søges andetsteds.

Anne Marie Thyrring, jurist i Århus Kommune og samrådsmedlem siden 2003, gennemgik de relevante love og bekendtgørelser. Og hun mindede om, at når navnlig bo- og beskæftigelses-tilbuddene ikke kan efterleve de vilkår, dommen fastsætter, eller på anden vis kan se, at opgaven ikke kan magtes

Den anden konference arrangerede NDU sammen med Det Centrale Handicapråd, Landsforeningen LEV og Socialpædagogernes Landsforbund.

forsvarligt, så skal statsadvokaten involveres ad de rette kanaler.

Forstander Svend-Ejner Pejstrup fra Kofoedsminde under Region Sjælland præsenterede landets eneste sikrede institution på området og fortalte om det pædagogiske behandlingsarbejde. Han benyttede lejligheden til at gå imod de udmeldinger og ønsker om flere magtbeføjelser i den socialpædagogiske indsats, som var fremme i den aktuelle mediedebat.

Lars Sandberg fra NDU's sekretariat gjorde status over placeringen og håndteringen af samrådsfunktionerne og det kriminalpræventive tilsyn. Han påpegede en række opstartsproblemer efter opgave- og strukturreformens ikrafttræden. Ikke overraskende, men fejlmarginen på området bør være mindst muligt. Derfor anbefalede han, at de involverede parter og instanser sørger for at få mere viden og i det hele taget tilrettelægger samarbejdet bedre.

Arrangørerne af konferencen vil efterfølgende drøfte, hvordan man kan komme videre, så en række af problemerne på området ikke forbliver uløste. At det kræver aktiv medvirken fra Velfærdsministeriet og Justitsministeriet, er ganske åbenlyst.

NDU er også på banen i 2008

Dokumentation. Efter to et halvt år med kickstart, konsolidering og udvikling af netværket via mange udadvendte aktiviteter vil NDU i den kommende tid primært bearbejde de store datamængder, som er samlet ind. Også andre gøremål trænger sig dog på. For 2008 skal helst blive året, hvor netværket får to brændende ønsker opfyldt. Dels en række tiltag til løsning af gråzone- og snitfladeproblemerne. Og dels et større budget og en bredere portefølje.

NDU fortsætter i 2008, hvor netværket slap i 2007. Næsten. Hovedopgaverne er de samme, men profilen bliver knap så udadvendt og offensiv som i 2007.

For det har sekretariatet ganske enkelt ikke ressourcer til.

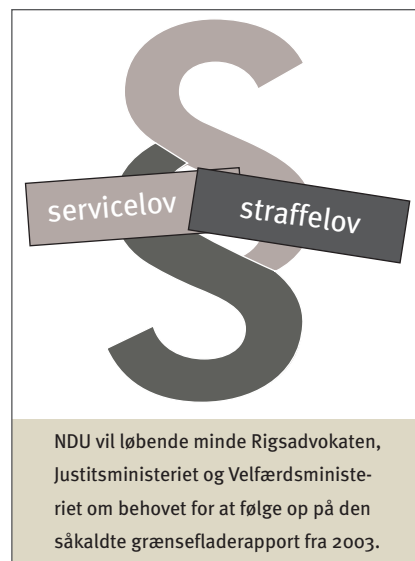
I stedet opprioriteres behandlingen og formidlingen af en lang række af de data, som NDU løbende har indsamlet. Det er sket ved hjælp af spørgeskemaer, fokusgruppeinterviews med ledere og medarbejdere på kommunale og regionale bo- og beskæftigelsestilbud samt interviews med specialister.

Der skal blandt andet skrives artikler om:

- udslusningsplaner og -forløb
- behandlingsture og -forløb
- unge domfældte med massive psykosociale problemer
- samtaleterapi med domfældte udviklingshæmmede
- beboere med seksuelt afvigende adfærd
- domfældte beboere med ADHD

- etik og menneskesyn i det pædagogiske arbejde med udviklingshæmmede, som har en problematisk adfærd
- Retslægerådets rolle i forhold til domfældte udviklingshæmmede
- etiske overvejelser, når en beboer skal overvåges på en særlig tæt måde, der er sanktioneret af kommunen og retten
- pædagogik målrettet domfældte udviklingshæmmede
- domfældte beboere med personlighedsforstyrrelser, herunder karakterafvigelser
- systemisk pædagogik
- ombudsmandens inspektion på et bo- og beskæftigelsestilbud
- ledelse af et stort bo- og beskæftigelsestilbud

Sekretariatet deltager sammen med Center for Ligebehandling af Handicappede, Landsforeningen LEV og Socialpædagogernes Landsforbund i forberedelsen

af et arbejdsseminar den 3. og 4. juni. Her skal 25-30 videnskavere på området prøve at komme med konkrete forslag til, hvordan en række problemer på området kan håndteres. Det gælder blandt andet tilrettelæggelsen og organiseringen af indsatsen over for de bedre fungerende domfældte. Tanken er, at forslagene skal præsenteres for ministerierne, regionerne og kommunerne.

Herudover vil NDU løbende og på forskellige måder minde Rigsadvokaten, Justitsministeriet og Velfærdsministeriet om behovet for at følge op på den såkaldte grænsefladerapport fra 2003.

NDU's fremtidige budget og opgaver skal sandsynligvis forhandles på plads. Det vil givetvis spille ind, at VISO i løbet af året møblerer rundt på og måske redefinerer styrelsens vidensfunktioner, som hidtil primært er blevet varetaget af de forskellige videnscentre. Og det må også forventes, at en afklaring af NDU's rolle kræver en drøftelse med KL.

•

Også andre opgaver vil optage sekretariatet i den kommende tid. Der skal blandt andet:

- fremlægges en redegørelse efter sommerferien med løsningsforslag på en række problemer i forhold til domfældte udviklingshæmmede – forud går en arbejdsproces i en gruppe nedsat af direktørerne i regionerne, jf. side 18
- arrangeres en halv temadag med statsadvokaturerne og samrådene, hvor opgavefordelingen drøftes og de gensidige forventninger afstemmes
- afvikles et særskilt forløb for tilsynsførende konsulenter i kommuner og regioner
- forberedes, afvikles og følges op på fire heldagsmøder i NDU's videns-team
- gennemføres interviews med regionale, kommunale og private døgntilbud
- afvikles endnu et efteruddannelsesforløb
- udsendes nyhedsmails og tre numre af *NDU-nyt*
- overvejes og muligvis gennemføres en kvalitetsudvikling af hjemmesiden

Herudover er der opgaver, som NDU meget gerne vil arbejde med, men som der p.t. ikke er ressourcer til:

- et bogprojekt om en domfældt udviklingshæmmede, som over et års tid fortæller sin livshistorie til sekretariatet
- et dokumentationsprojekt, hvor der arbejdes med at gøre den faglige viden mere generaliserbar, så der for alvor kan drages læring af indsatsen og effekterne heraf. Den faglige viden i dag befinder sig primært på enkelt-sagsniveau, og nogle steder er den løftet til afdelings- eller botilbudsniveau, men det er ikke tilstrækkeligt
- en definitiv kulegravning af hele indsatsområdet i forhold til domfældte udviklingshæmmede. En sådan vil i givet fald skulle afstemmes og gennemføres med VISO, KL, Danske Regioner, anklagemyndigheden, politiet, Kriminalforsorgen og retspsykiatrien, så de fornødne data kan komme i hus og blive bearbejdet fra alle relevante vinkler. Projektet vil kræve etablering af en arbejdsgruppe og en styregruppe
- en ny vejledende standard på forebyggelsesområdet i forlængelse af en kulegravning, så færre udviklingshæmmede og sent udviklede begår kriminalitet

